

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De laude rerum inanimarum. Capvt XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

ad cædes, adulteria, sacrilegia, & infinita, quæ quotidie experimur vitiorum portentia exportari: quid mirum si non secus, ac summi nominis satellites, ad auerendum malorum omnium fomitem excubant. In quo non tam mihi ob fortitudinem, quam ob singularem iustitiæ amorem videntur commendandæ. Ecquid amplius postulatis à formica: religionem? (hoc enim vltimum promiseram) at certe, quod summæ pietatis est, mortuas sepeliunt, nec detrita assiduis laboribus cœpiscula cum defecerunt, sepulchri honore carere patiuntur. Audio etiam eas, quæ in acie generose ceciderunt, si quando ab hostibus tenentur, maximo, quod inter eas fertur pretio, redimi: vt iusta virtuti reddantur: & ad simile factum, similemque virtutem posterarum mens excitetur. Quid hac pietate mansuetius. Quid hac iustitia æquius, quid religione sanctius? Quod si Aegyptij accipitrem cum Deorum honore coniunxerunt. quod in sepultis cadaueribus terram ingerat: quo in numero formicam de mortuorum sepulchra, tam sollicitam, habendam putatis? ecquis erit tam iniustus, & imprudens arbiter, qui cæteras animantes eū formica audeat comparare? Date, date quascunque liberit, ipsum si vultis elephantum, & quantum superetur à formica cognoscite. Ille inutili carum mole, & sagina grauat: hæc eximij corporis elegancia, & agilitate præstat. Ille languidus est ingenio, & pene fatuus: hæc semper incitata viget acrimonia. Ille vel à vili puero regitur: hæc ne regijs quidem maximi ferret dominatū. Ille si a musca stimuletur, vlcisci non potest: hæc muscas, & cætera in suam prædam conuertit. Hæc ad bella, & alia onera gerenda feruenter cogitur: hæc regnat in pace, in bello si quid opus est, dominatur. Ille seruituti mancipatus de victu sibi parâdo, ne in diem quidem, vel horam cogitat: hæc in annum sua sibi horrea, suas fruges comparat. Ille tota die torpet otiosus: hæc ne momentum quidem in otio paritur effluere. Ille modo draconum, modo hominum præda fit, & ludibrium: hæc semper capit, raro capitur. Ille in triumphis ad lasciuientium oculorum contemptū lentè incedens ostentatur: hæc non nisi mortua ad voluntatem victoris subsistit. Ille præter corpus nihil habet speciosum: Illa nihil minus, quam corpus habet conspicuum. Quo fit, vt ad cælestium mentium contubernium, quas Deus his corporis compagibus expeditas esse

voluit, quam proximè accedat. Me quidem de formicæ laudibus dicentem, rei iam dudum fallit obscuritas, & multa necessario prætermittere cogit. Itaque aut illa, quam initio dixi, voce cælesti ad prædicandum: aut meo, vtroque omnium silentio ad mirandum, opus esse video.

De laude rerum inanimarum.

CAPVT XIX.

A Nimalia consequuntur res inanimas, partim naturales, vt Cælum, stellæ, elementa, pluuie, grandines, coruscaciones, fulmina, fontes, maria, lapilli, gemmæ, metalla, plantæ, & cætera id genus: Partim manufacta, vt vbes, ædificia, statua: Partim quæ ad mores, actiones, & ad hominum spectat, vt vitia, virtutes, artes, bella, conuiuia, iracundia, libidines, morbi, supplicia: quæ omnia feruè ad descriptiones atinent, quarum satis amplam segetem in altero tomo subijciam: Tria porò in his descriptionibus seruada potissimum duco.

Inanima vt laudanda.

Primum, vt rei, quæ laudanda, aut describenda occurrat, nõ modo partes præcipua, sed etiam minute: quæ quæ, acri disquisitione perquirantur, quod non nisi à rerum peritis præstari potest. Nam examinanda sunt genera, & species, causæ, effecta, & adiuncta, quæ latum descriptionis campum suppeditant, non quod omnia sint vbique coaceruanda, sed delectus fieri debet ex multis.

Secundum, circa dispositionem descriptionis non mediocri est prudentia, vt non sit tumultuaria, & desultoria, sed leni, pellucida, quæ omnium partium tractu digesta, quod præstabitur ab eo, qui collocationem argumentorum prudenter animaduertent. Bene autem collocare mihi videntur, qui prius ea persequuntur, quæ rei essentiam propius attingunt, mox cætera, quæ sunt magis adscititia commemorant. Postremò etiam addunt effectus, vsus, virtutes, vtilitates, & cætera id genus.

Descriptio nis dispositio.

Itaque in descriptione rerum naturalium, vt tempestatis, terræ motus, pestis, solent nonnunquam præmitti causæ, vnde coaluerunt. In manufactis materia, & efficiens celebrantur, dein singula adiuncta notantur, si verò consequantur effectus insignes, & luculenti

Formica-
ru a reli-
gio.

Accipiter
cur Aegypti-
us facer.

Formica cū
Elephantis
comparatio.
Item Elepha-
cum F.

culenti non solent prætermitti : quod fusius postea declarabitur exemplis.

Tertium, stylus descriptionum duplex est, vnus historicus, pressus, acer, & concinnus, alter Epidicticus, paulò magis pictus, & effluens. Quid cuique loco, & argumento conueniat, prudètia satis iudicabit. Nunc aliquot exempla delibemus.

Laudatio, & descriptio mundi.

Ex Theodoro, & D. Cypriano.

CAPVT XX.

Mundi laudatio, siue descriptio præclarum est dicendi argumentum, in quo omnes omnium penè disertorum calami defudarunt. Hunc autem fermè modum tenent, vt per causas, partes, & adiuncta filum trahant orationis. Sic Theodoretus oratione quarta de materia, & mundo, post explosas variorum Philosophorum sententias, hanc primùm rerum molitionem à sapientissimo, & potentissimo artifice commendat his verbis.

Ὁ ἢ τῆ παντὸς ποιητὴς, οὐτ' ὀργάνων, οὐτ' ὕλης δέεται, ἀλλ' ὅσπερ ἐστὶ τοῖς ἄλλοις τεχνίταις, καὶ ὕλη, καὶ ὄργανα, καὶ μέτροι, καὶ χρόνοι, καὶ πόνοι, καὶ ἐπισημὴ, καὶ ἐπιμέλεια τοῦ τῶ τῶ δαῶ τῶν ὄλων ἢ βέλασις. Ἡδέλησε ἢ ὄγκ' ὅσα ἠδάυατο, ἀλλ' ὅσά τ' ἄπειρον ἐδοκίμασεν, ῥαδίον μὲν γὰρ ἦν αὐτῶ, καὶ μυρίας, καὶ δισμυρίας δημῶν ἔργων κόσμους.

Hæc vbi de opificis, potentia, & sapientia attigit, præcipuas vniuersi partes aggreditur. Ἐργον ὅτων τὰ μὲν ἐστὶν ἀσθητὰ τὰ ἢ νοητὰ, καὶ τὰ μὲν ἐπισημὴ, τὰ ἢ ὑπερβράνεια ἀναγκαῖα, καὶ ἢ ζῶα πεποικη.

Soler deinde ad singulas partes oratio delabi, quas nitido, vernantique colore profecquitur. Quo in genere multa sunt exempla, quæ nos pluribus suo loco. Nunc istud Cypriani prolusionis instar audiamus.

Habet istam mundi pulchritudinem, quam videat, atque miretur; Solis ortum aspiciat; rursus occasum mutuis vicibus dies, noctesque reuocantem, globum Lunæ temporum

cursus incrementis suis, decrementisque flagnantem; Astrorum micantium choros, & à summo de summa nobilitate fulgentes; Anni rotas per vices membra diuisa, & dies ipsos cum noctibus per horarum spatia digestos, & terræ molem libratam cum montibus, & profua flumina cum suis fontibus, extensa maria cum suis fluctibus, atque littoribus: Interim constantem pariter lumina conspiratione, nexibusque concordia extensum aerem medium, tenuitate sua cuncta vegetantem, nunc imbres contractis nubibus perfundentem, nunc serenitatem resecta raritate reuocantem; Et in omnibus istis incolas proprios in aere auem, in aquis piscem, & in terra hominem. Hæc, inquam, & alia opera diuina, fiat Christianis hominibus spectacula.

Laus impèrii, Regionis, vrbis.

CAPVT XXI.

Latissimus erit dicendi campus, si hæc capta mente complecteris, & per eadem filum laudationis extendas.

Erunt autem septem, Origo, in qua primum inquirendus fundator. An Deus, an Heros, an Homo, inquit Menandri Rhetor, & de eius laude dicendum paucis, si obscurus, & incertus, satis eum suæ vrbis gloria commendari ostendes, Si famæ haud ita bona: apologia erit vtendum.

Diuturnitas, siue antiquitas, cuius freques est commendatio. Sic Athenienses, cum Sole genitos, Arcades ante Lunam natos prædicant. Si vrbs antiqua, dicis legibus naturæ ita constitutum esse, vt quod antiquissimum est, idem quoque sit honore dignissimum. Si recens, eam instar puellæ pubescere, & ad optimas quasque spes in dies assurgere.

Fines, copiar, opera, viri, virtutes. Quæ quidem omnia in Romæ laudatione apud Aristidem, & cæteros facile apparent, & animaduertet, qui grauitissimos quosque authores legerit, quorum testimonij virtut eruditus Lipsius de magnitudine Romæ.

Eius Origo est ab AEnca & Troianis. Antiquitas excedit annorum duo millia, & trecentos.

Fines, ab oriente fuerunt Euphrates, à

meri-